

Sportfiskarna Region Syd:

Rapport över genomförda biotopåtgärder i Ståstorpsån 2020

Bakgrund

Sportfiskarna Region Syd fick i slutet av år 2019 en förfrågan från Ståstorpsåns ekonomiska förening om att utföra biotopförbättrande åtgärder längs den nyanlagda visningssträckan strax utanför Trelleborg. Sportfiskarna tackade ja till uppdraget och utförde under våren och sommaren uppgiften längs den aktuella sträckan av Ståstorpsån. Markägare Peter Gjerdtsson med fru Theresa bistod med traktor, värdefullt arbete, kaffe och hembakta kakor. Projektledare Johnny Carlsson gjorde också en kraftfull insats i arbetet. Det genomförda arbetet inklusive planering, samrådsmöte, fältarbete och rapportskrivning har tagit 127 arbetstimmar att genomföra. I följande rapport redovisas de åtgärder som genomförts.

Uppdraget

Att utföra kompletterande biotopförbättrande arbeten på den s k visningssträckan i Ståstorpsån. Den aktuella sträckan är totalt ca 800 m lång och är belägen strax utanför Trelleborg. På den aktuella sträckan har det genomförts ett omfattande biotopvårdsarbete bestående av bl a återmeandring, kantavplaning, anläggande av svämzoner, en slamfälla samt en större våtmark i anslutning till ån. Sportfiskarnas uppdrag bestod i att planera och utforma ca 20-25 lekbäddar med anknytande uppväxtområden samt att leda och genomföra själva biotoparbetet. Själva anläggningen av lek- och uppväxtområdena skulle ske under lågvattenperioden i juni-september. Arbetet bedömdes ta ca en till två veckor att genomföra.

Ståstorpsån efter restaurering: Parti med kantavplanad och återmeandrad fåra till höger i bild samt gamla uträtade fåran till vänster.

Förutsättningar på sträckan

Visningssträckan är en knapp kilometer lång (ca 700-800 m). Den genomgick omfattande restaureringsinsatser under vintern 2019-2020, bl a återmeandring, kantavplaning, svämzoner, tvåstegsdikning samt anläggande av en våtmark. Ett arbete som utfördes av Ståstorpsåprojektet under ledning av projektledare Johnny Carlsson. Vattendragets fåra är mestadels ca 1-3 m bred och djupet varierar mellan 0,1 och 0,6 m. Enstaka grundare och djupare partier förekommer. Strömsträckorna är grundast, ca 0,1-0,2 m vid normal vattenföring. Bottenmaterialet består mestadels av finare material som sand och grus. Det förekommer sparsamt med stenar och block, främst där det inte skett några schaktarbeten. På vissa partier förekommer även skuggande träd och buskar. På de partier där vattendraget är åtgärdat är kanterna avplanade och bottenmaterialet består nästan uteslutande av finare material. Där vattnet är mer strömmande har grövre grusmaterial och mindre stenar eroderat fram.

Utformning av lek- och uppväxtmiljöer för öring och andra strömlevande arter

Öring kan leva i såväl strömmande som stilla vatten men är beroende av strömmande vatten för sin reproduktion. Lek och uppväxtmiljöer för öring karaktäriseras av strömmande vatten över botten med grus och stenblock. Öringen lägger sin rom i grusbäddar omgivna av syrerikt strömmande vatten. När öringynglen kläckts kryper de upp på grusbädden och tillbringar de första veckorna på och i direkt anslutning till lekbädden. Allt eftersom de växer blir de mer revirhävande och behöver större ytor för sin uppväxt. De söker sig till strömsatta partier med varierad bottenstruktur bestående av stenar och block. Sådana områden erbjuder lämpliga ståndplatser och gömställen samtidigt som de producerar rikliga mängder av vattenlevande organismer som öringen kan äta. I många vattendrag är dessa miljöer kraftigt påverkade av olika former av markanvändning. Det kan exempelvis handla om att vattendraget har kanalisrats och bottenmaterialet har grävts bort. Det kan också bero på att skuggande träd och buskar längs vattendraget tagits bort med påföljd att vattendraget växer igen och därför måste rensas och muddras regelbundet.

Strömsatta sträckor som kan fungera som lek- och uppväxtområden för öring identifieras längs hela visningssträckan. För att optimera dessa anläggs lekbäddar av grovt grus på lämpliga platser. På plats har identifierats 20-25 st möjliga lägen. I anslutning till dessa görs bottenstrukturen mer diversifierad med hjälp av stenblock i varierande storlek; mestadels 100-300 mm samt enstaka större block, för att skapa gynnsamma uppväxtområden. Befintligt material av lämplig dimension nyttjas där så är möjligt. I djupare partier placeras lite större block där lekfisk kan uppehålla sig i väntan på lek. Strandzonen längs de biotopåtgärdade sträckorna bör planteras med träd, t ex klibbal, för att ge skydd och beskuggning.

Materialåtgång för lek-uppväxthabitat

Bedömningen baseras på att det anläggs totalt ca 20-25 lekbäddar samt att det sprids ut sten och block på mellanliggande strömsatta partier. Lekbäddarna anläggs med natursingel i storlek 32-63 mm med inslag av 16-32 mm. För stenar och block väljs storleken 90-500 mm. Beträffande sistnämnda fanns en viss mängd natursten på plats som behövde sorteras från inblandade tegel- och betongrester. Det går att placera ut mer stenar och block.

Aktuella volymer (vikt):

Singel 16-32	ca 2-3 m ³ (6 ton)
Singel 32-63	ca 5 m ³ (12 ton)
Sten 90-500	>10 m ³ (30 ton), vilket fanns på plats.

Genomförda åtgärder

Planering och materialanskaffning

Planeringen av åtgärder skedde på plats under våren i april och maj. Sträckor och platser aktuella för åtgärder markerades med stakkäppar. Det gäller främst platserna som identifierades som lämpliga för att anlägga lekbottnar. Dessa platser utmärks av att vara mer strömsatta och att det finns ytor lämpliga som uppväxtområden för fiskungar i nära anslutning. Dessutom bör det finnas lämpliga uppehållsplatser för lekfisk i närheten. Sådana platser bör vara djupare och lugnare än de platser som nyttjas för lek och uppväxt. De senare bör ha strömmande eller lätt forsande vatten med grovt grus och mindre stenblock som bottensubstrat.

Visningssträckan delades in i 7 delsträckor och sammanlagt identifierades och markerades ett 25-tal lämpliga platser för att anlägga lekbottnar. Mellan dessa identifierades sträckor lämpliga att nyttja som uppväxtområden samt platser för att hysa lekfisk. Platserna var relativt jämnt fördelade längs hela visningssträckan.

Därefter gjordes en utsortering av stenblock ur en befintlig hög med blandat material av sten och tegel mm. Denna sortering gav ca 10 m³ naturstensblock i varierande storlek mellan ca 100 mm upp till ca 600 mm. Dessa stenblock kördes sedan ut och tippades i högar i direkt anslutning till de platser som skulle åtgärdas. Detta arbete utfördes i slutet av maj och början av juni månad.

Genomförande av biotopåtgärder

I början av Juli genomfördes själva biotopvårdsinsatsen. Arbetet inleddes direkt uppströms den slamfälla som finns längst ned på visningssträckan. Vattenföringen bedömdes motsvara låg sommarvattenföring och vattnet var mycket klart med fullgod sikt. En del mindre öringar observerades på strömsträckorna samt rikligt med spigg i lugnare och djupare partier. Även signalkräfter observerades längs sträckan.

Delsträcka 1 (slamfällan-betongbron)

På denna delsträcka bestämdes att lämna kvar en del av det framkörda lekgruset och stenblocken till kommande skolbäcksaktiviteter. Delsträckan utgörs av det parti av ån som återmeandrats vid sidan om den uträtade fåran. En lekbotten anlades dock längst ned för att nyttja som modell för de kommande skolbäcksaktiviteterna. Ungefär hälften av de framkörda stenblocken lades ut. Längre uppströms anlades tre lekbäddar längs det albevuxna strömpartiet nedströms betongbron. Stenblock lades ut som ståndplatser i strömmar och större block placerades i de djupare höljorna.

Delsträcka 2 (längs våtmarken)

På raksträckan längs våtmarken anlades en lekbotten längst ned och en längst upp. Däremellan spreds stenar och block på de strömsatta partierna. I det djupare partiet med albevuxen strand lades ett tiotal av de största blocken ut som ståndplatser för lekfisk.

Delsträcka 3 (direkt öster om våtmarken)

Nästa delsträcka sträcker sig upp till 90-gradersböjen vid den stora ensamman pilen. Denna sträcka var inväxt med vass men efter viss röjning anlades en lekbädd strax nedströms den stora pilen, i anslutning till den ovanförliggande höljan. Nedströms spreds mindre stenblock ut i fåran.

Delsträcka 4 (längs svämzon)

Denna sträcka är ett rakt parti med svagt strömmande vatten och en botten som mest består av sand och lera. Här bedömdes fallet för lågt för att anlägga lekbäddar med god funktion. Däremot lades en del block ut. Mindre block på de snabbast strömmande partierna och några större block i djupare gropar. På denna sträcka skulle man kunna initiera meandering genom att lägga ut små uddar av stenblock alternativt trekantiga strömledare av trä, placerade omlott längs vardera strandkanten.

Delsträcka 5 (raksträckan vid vattenintaget)

Nästa sträcka är den långa raksträcka där vattenintaget till våtmarken är beläget. Nedströms vattenintaget finns några partier med strömmande vatten. Här placerades ståndstenar och block ut. Vid vattenintaget kompletterades den befintliga stentröskeln med ytterligare två direkt nedströms. Mellan och i anslutning till dessa anlades tre lekbottnar. På så sätt kunde fiskvandringen underlättas genom den successiva avtrappning som de tre trösklarna medför. Uppströms trösklarna finns några större djupgropar i vilka större block utplacerades.

Delsträcka 6 (meandrande parti nedströms Tommarpsvägen)

Sträckan består av ett parti med grunt, snabbt strömmande vatten vid ett stort ensamt pilträd. Nedströms pilen bildas två grenar. Här anlades två lekbäddar, en i vardera grenen. I den uppströmsliggande höljan lades större block. Ytterligare tre lekbäddar anlades uppströms i anslutning till partier med snabbt strömmande vatten. Mellan lekbäddarna spreds mindre block och stenar ut. Allra överst i den trädbevuxna svängen lades några större block i djupgroparna.

Delsträcka 7 (längs Tommarpsvägen)

Sträckan ligger längs med Tommarpsvägen, upp till landsvägsbron. Här fanns en del grusbäddar, stenar och block sedan tidigare. Sista partiet upp mot landsvägsbron består av två strömpartier med en mellanliggande hölja som täcks av skuggande alar. Sträckan kompletterades med sammanlagt sex lekbäddar samt ytterligare stenar och block där sådana saknades. Det lades även ut lite död ved. Större block lades ut i några av de djupaste höljorna.

Slutkommentar

Sammanlagt färdigställdes 23 st lekbäddar och stenar och block utplacerades på samtliga mellanliggande partier längs hela visningssträckan. Om man vill uppnå ett optimalt resultat kan ytterligare stenar och block placeras ut på de mellanliggande strömsträckorna. Vidare skulle åtgärder för att påbörja meandring kunna genomföras på några av delsträckorna, t ex 2 och 4.

Sportfiskarna Region Syd

Tel: 040-685 87 31, 0732-01 65 14

E-post: syd@sportfiskarna.se

Postadress: Skrugatan 5, 211 24 Malmö

Hemsida: www.sportfiskarna.se